

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

УДК 687.016

DOI <https://doi.org/10.24919/2308-4863.5/28.208888>

Михайло АЛЕКСАНДРОВ,

orcid.org/0000-0001-9574-232X

кандидат юридичних наук,

старший науковий співробітник відділу розроблення та вдосконалення форми одягу
Державного науково-дослідного інституту Міністерства внутрішніх справ України
(Київ, Україна) Michael_Alexandrov@ukr.net

ВИЗНАЧЕННЯ ХАРАКТЕРНИХ ОЗНАК ФРЕНЧА ЯК ПРЕДМЕТА ОДЯГУ

У статті досліджено характерні ознаки френча як предмету одягу. Автором розглянуто історію виникнення терміну «френч», його тлумачення, опрацьовано спільні й відмінні риси тлумачень. Визначено, що термін «френч» виник у першій третині ХХ ст. і пов'язаний із предметом військової форми одягу британської армії. На підставі аналізу зроблено висновок, що френч є різновидом піджака або куртки, а також обґрунтовано, що характерні ознаки френча потребують додаткового дослідження.

З метою виокремлення характерних особливостей френча проведено аналіз історичних зразків предметів одягу, які в різних джерелах неофіційно отримали назву «френч». Представлено фотографії одягнених у френчі політичних і військових діячів першої половини ХХ ст. різних країн Світу (Велика Британія, Росія, Китай). На підставі проведеного аналізу виділено лише одну характерну особливість френча – чотири зовнішні кишені.

Для глибшого дослідження було вивчено описи предметів історичного форменого одягу, яким назва «френч» була надана в офіційних документах. Досліджено матеріали з історії форменого одягу, проаналізовано конструкцію френчів, які використовувались як формений одяг у Червоній Армії та Радянській Міліції в 1920–1930-х роках. Було складено матрицю конструктивних і конструктивно-декоративних елементів френчів за тверджених зразків. Зі складеної матриці визначено додаткову характерну ознаку френча як предмету одягу – напівприлеглий силует, а також підтверджено, що характерною ознакою френча є чотири зовнішні кишені.

У висновках автор формулює власне визначення френча як різновиду куртки або піджака напівприлеглому силуету, який має чотири зовнішні кишені.

Дослідження особливостей історичних зразків одягу проводилося аналітичним методом і методом спостереження. Виокремлення характерних ознак френча як предмету одягу здійснено за допомогою методу індукції.

Результати дослідження можуть бути використані під час вивчення історії костюму, формування термінології швейних виробів, а також під час розроблення колекцій форменого одягу стилю «мілітарі».

Ключові слова: одяг, френч, куртка, піджак, конструкція, конструктивні елементи, конструктивно-декоративні елементи, кишеня, комір, рукав, силует.

Mykhailo ALEKSANDROV,

orcid.org/0000-0001-9574-232X

Candidate of Juridical Sciences,

Senior Researcher of the Department of Development and Improvement of Uniforms
of the State Research Institute of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine
(Kyiv, Ukraine) Michael_Alexandrov@ukr.net

DETERMINATION OF THE FEATURES OF A FRENCH AS AN ITEM OF CLOTHING

Paper studies the features of french as item of clothing. The author investigates the history of the term “French”, its interpretation, identifies common and distinct features of interpretations. Determinated that item of outer uniform of Great Britain Army was named “French” for first time during Great War. The analysis concludes that the french is a type of jacket or coat, and it is substantiated that the features of the french need further investigation. Also the lot of interpretations of term “french” contain statements that the french is type of military clothes.

In order to distinguish the features of the french, an analysis historical samples of items of clothing of twenty century from different countries (Great Britain, Russia, China), which in various sources were informally called “french”, was carried out. On the basis of an analysis of these items of clothing, the distinctive feature of the french was identified – four outer pockets. Types of pockets, sleeves, collars and other detail of clothing in various examples of french may be different.

For a more in-depth study, the descriptions of items of historical uniform that were used by Soviet Militia and Red Army during 1920–1930s, and which were named “french” in official documents, were analyzed. The matrix of structural

and structural-decorative elements of frenches of approved samples was formulated. The composite matrix identified an additional characteristic of french as an item of clothing – a semi-fitting silhouette, and also confirmed that the characteristic feature of french is four outer pockets.

In the conclusions, the author formulates his own definition of a french as a kind of jacket or coat of a semi-fitting silhouette, which has four outer pockets.

The study of the features of historical samples of clothing was carried out by analytical method and method of observation. Distinguishing of the features of the french as an item of clothing is carried out by use of the method of induction.

The results of the paper can be used in the research of the history of clothing, the formation of the terminology of garments, as well as the development of military-style collections of uniforms.

Key words: clothing, french, coat, jacket, design, structural elements, decorative elements, pocket, collar, sleeve, silhouette.

Постановка проблеми. Кожен із предметів одягу має відповідні ознаки, за яким визначається його назва. Такими ознаками є статеве, вікове й функціональне призначення виробу, опорні ділянки тіла людини, основний матеріал, з якого виготовлено одяг, його окремі конструктивні й конструктивно-декоративні елементи. Натепер класифікація швейних виробів здійснюється відповідно до ДСТУ 2027 (Вироби швейні, 1993). Однак зазначений нормативний документ наводить пояснення щодо термінів, які стосуються виключно цивільного одягу. Натомість назви й термінологія предметів форменого одягу залишаються невизначеними. Така ситуація зумовлює необхідність детального дослідження предметів форменого одягу для визначення їхніх характерних конструктивних особливостей. Зазначені дослідження значно б сприяли вдосконаленню процесів проектування форменого одягу й розроблення нормативних документів і нормативно-правових актів щодо затвердження опису й зразків, норм належності й правил носіння однострою.

Необхідність розроблення термінології форменого одягу актуальне також у світлі популярності стилю «мілітарі». Оскільки проектування одягу в стилі «мілітарі» передбачає аналіз і синтез не тільки сучасного, а й історичного форменого одягу, то важливо під час визначення термінів досліджувати предмети форменого одягу, які були популярними в минулі часи. Одним із таких предметів є френч, названий на честь англійського фельдмаршала Джона Френча, який отримав розповсюдження в роки Першої світової війни (Каталевська, Дев'ятьярова, 2012). Теперішня популярність френча як одягу зумовлена його широким використанням у Китаї впродовж ХХ ст. і сучасними тенденціями до використання східних, зокрема китайських елементів у розвитку моди.

Аналіз досліджень. У дослідженнях таких науковців, як Nikoleta Doliničová, К. А. Буровік, Т. А. Дев'ятьярова, К. В. Каталевська,

А. В. Мокрова, Л. Н. Орленко, О. Ф. Сисоєва, Г. М. Тавліярова, Л. Н. Трет'якова розглядається походження назви «френч» і викладаються деякі конструктивні особливості. Проте основним предметом розгляду в працях зазначених дослідників є походження назви. У популярних статтях, розміщених у мережі Інтернет, наявні окремі статті щодо історії френча як предмету одягу, в яких розглядаються особливості конструкції френча (наприклад, стаття М. В. Самовича «История френча» (Самович)), однак у них міститься незначна кількість посилань на джерела дослідження. Отже, існує необхідність у поглибленому дослідженні характерних конструктивних особливостей френча як окремого предмету одягу.

Метою статті є визначення характерних ознак френча як предмету одягу. Для досягнення поставленої мети пропонується виконати наступні завдання:

- проаналізувати наявні визначення терміну «френч», які надаються різними авторами;
- дослідити історію виникнення та використання френча, а також застосування терміну «френч» як офіційного визначення конкретних предметів одягу;
- визначити конструктивні особливості френчів різних моделей;
- скласти таблиці конструктивних і конструктивно-декоративних елементів відомих френчів;
- на основі проведеного аналізу надати авторське визначення френча як предмета одягу, визначивши його характерні особливості.

Виклад основного матеріалу. Щодо визначень френча, то розгляд більшості з них свідчить, що френч є різновидом куртки або кітеля. Так, К. В. Каталевська й Т. А. Дев'ятьярова визначають френч як «кітель вільного зразка» (Каталевська, Дев'ятьярова, 2012). Л. Н. Трет'якова визначає френч як «куртку військового зразка» (Трет'якова, 2017: 309). Сучасні дослідження в галузі моди визначають френч як піджак (Пиджак

френч). Визначення куртки й піджака, закріплені в ДСТУ 2027, у цілому ідентичні: плечовий одяг із рукавами, розрізом або застібною згори донизу, яким укривають тулуб і частково стегна (Вироби швейні, 1993: 5). Різниця у визначеннях полягає в тому, що піджак є одягом фіксованої форми, яка досягається шляхом використання прокладкових матеріалів. Відомі нам детальні описи двох моделей френчів 20-х і 30-х років ХХ ст. свідчать, що жорстка прокладка в пілочках застосовувалася у френчах «відкритого типу» (з лацканами), натомість була відсутня у френчах «закритого типу» (зі стояче відкладним коміром) (Кибовський та ін., 2004: 166; Форма одягу, 1935: 31). Таким чином, можна зробити висновок, що френч може бути різновидом як куртки, так і піджака.

Якщо розглядати френч як різновид куртки або піджака, то важливо визначитись із характерними конструктивними особливостями, які власне й утворюють френч як окремий предмет. Так, К. А. Буровік дає визначення френча як куртки, що застібається до самого коміру, військового зразка з чотирма накладними кишнями (Буровік, 1996: 61). Л. В. Орленко трактує френч як куртку військового зразка в талію з чотирма зовнішніми накладними кишнями й поясом або хлястиком позаду (Орленко, 1996). Автор також зазначає, що в 1935 році френч був запроваджений у Червоній Армії. Однак ці два твердження Л. В. Орленко несумісні, адже френч зразка 1935 року мав лише дві накладні кишні (нижні кишні були прорізними) й не мав позаду ані хлястика, ані поясу (Форма одягу, 1935: 31). М. В. Самович, досліджуючи історію френча, зазначає, що френч – це «куртка, за кроєм подібна до піджака, але трохи

довше традиційного піджака, головною відмінною особливістю якої були чотири накладні кишні й хлястик ззаду» (Самович). З виокремлених автором особливостей френча – спірним, на нашу думку – є фактор довжини виробу. Насамперед не зрозуміло, що саме автор вважає «традиційним піджаком» і якою саме була його довжина й довжина френча відповідно. Далі М. В. Самович зазначає, що «практично з моменту його (френча – М. А.) створення крій і фасони допускали велике різноманіття» (Самович). Тому для визначення характерних конструктивних особливостей френча необхідно дослідити відомі нині предмети одягу, яким у різні часи надавалася назва «френч».

Першим таким зразком є френч, який носив фельдмаршал Джон Френч і від якого власне було сформовано назву цього предмета одягу. Аналіз літератури, яка присвячена історії форменого одягу Британської Імперії періоду Першої світової війни, свідчить, що фельдмаршал використовував комплект Service Dress, що складався зі штанів-галіфе й кітеля, який міг бути як відкритого, так і закритого типу (Bull Stephen, 1998; Pegler Martin, 1996). До періоду Першої світової війни відноситься і популяризація френча на теренах Російської Імперії. Френч став одним зі складових формування образу відомого політичного діяча О. Ф. Керенського, який неодноразово підкреслюється істориками (Орлов, 2011: 168; Колоницький, 2014: 131). Ще одним предметом одягу, який називають френчем, є верхній плечовий одяг, який носили політичні діячі Китаю Сунь Ятсен і Мао Цзедун. Саме завдяки Мао Цзедуну френч асоціюється з історією Китаю часів «Культурної революції», а сам френч отримав

а

б

в

Рис. 1. Френчі, які носили відомі військові і політичні діячі:
а) Джон Френч (WWI Hidden History, 2015); б) О. Ф. Керенський
(Новгородские ведомости, 2017); в) Мао Цзедун (БРЭ)

назву «костюм Мао» (Богатирьова, Циганова; Mao Suits). На рис. 1 представлені фотографії Дж. Френча, О. Ф. Керенського й Мао Цзедуна у френчах. Ці фотографії дають можливість розглянути й виділити конструктивні особливості френчів.

Фотографії, зображені на рис. 1, надають можливість візуально дослідити лише конструкцію передньої частини одягу й деякі елементи конструкції рукавів. Спільним для усіх трьох зразків френчів, зображених на фото, є кількість кишень – чотири (дві бічні й дві бокові), а також їхній вид (накладні з клапаном). Водночас коміри у всіх френчів різні: відкладний з лацканами на рис. 1а, комір-стояк на рис. 1б і стояче відкладний комір на рис. 1в. На рис. 1б і рис. 1в можна розрізнити деталі низу рукавів: на френчі О. Ф. Керенського наявні хлястики, які застібаються на гудзики, а на френчі Мао Цзедуна низ рукавів оброблено зі шлицями. Отже, єдиною характерною особливістю френча, як видно з аналізу зображень, є кількість і тип кишень. Інші конструктивні й конструктивно-декоративні елементи суттєво відрізняються. Зауважимо, що френчі, представлені на рис. 1, отримали назву «френч» неофіційно.

Однак необхідно зазначити, що у 20–30-тих роках ХХ ст. термін «френч» застосовувався для офіційного найменування предметів форменого одягу. Так, у радянській Робітничо-селянській міліції (далі – РСМ) упродовж 1923–1928 років були запроваджені френчі п'яти типів: зразка 1923 року, зразка 1926 року, зразка 1927 року й два френчі зразка 1928 року – відкритий і закритий (Токар, 1995). Робітничо-селянська червона армія (далі – РСЧА) в 1924–1935 роках також отримала предмети форменого обмундирування, які називалися френчем: сорочка-френч для всіх родів військ, сорочка-френч для командного, адміністративно-господарського й політичного складу й френч зимовий для військово-повітряних сил (далі – ВПС) (зразка 1924 року); френч для середнього, старшого та вищого начальницького складу ВПС (зразка 1925 року); френчі для командного й начальницького складу автотанкових військ (далі – АБТВ) та ВПС (зразка 1935 року) (Єрмошин, Харітонов, 1960). Така кількість затверджених зразків дозволяє більш досконало дослідити конструктивні особливості френчів.

Для дослідження сформуємо матрицю конструктивних і конструктивно-декоративних елементів відомих френчів, яку оформимо у вигляді таблиці (табл. 1). Зазначимо, що за основу для

дослідження були взяті лише френчі затверджених зразків, тобто предмети форменого одягу. Такий вибір ми пояснюємо детальним описом цих предметів, який дозволяє визначити характерні особливості крою.

Як видно з табл. 1, однаковими для всіх френчів конструктивними формотворчими елементами є фігурні бічні шви й виточки на пілочках, що формують силует виробу. Отже, характерною ознакою френча є напівприлеглий силует. Щодо конструктивно-декоративних елементів, то всі моделі френчів мають кишень на пілочках, оброблений низ рукава й горловину, однак і тип кишень, і конструктивно-декоративні елементи рукава й горловини різні за конструкцією. Незмінною залишається лише кількість зовнішніх кишень – чотири (дві нагрудні й дві бокові в нижній частині пілочки). Таким чином, характерною ознакою френча як предмета одягу є чотири зовнішні кишень на пілочках.

Спираючись на проведений аналіз, запропонуємо наступне визначення френча, яке поєднує у собі як його зв'язок з іншими предметами одягу, так і його характерні ознаки: френч – різновид куртки або піджака напівприлеглого силуету, який має чотири зовнішні кишень.

Висновки. На основі проведених досліджень визначено, що френч є різновидом куртки або піджака, а виникнення терміну зумовлене використанням куртки особливого покрою британським військовим діячем Джоном Френчем. Френч використовувався упродовж ХХ ст. і як повсякденний одяг, і як формений одяг військовослужбовців і працівників правоохоронних органів. У 1920–1930-х роках було затверджено декілька моделей предметів форменого одягу, яким офіційно надано назву «френч». На основі аналізу опису затверджених зразків френчів складено таблицю їхніх формотворчих і конструктивно-декоративних елементів. За результатами аналізу виокремлено характерні конструктивні особливості френча як предмету одягу, а саме напівприлеглий силует і чотири зовнішні кишень. Надано авторське визначення френча як різновиду куртки або піджака напівприлеглого силуету, який має чотири зовнішні кишень. Подальші дослідження можливі в контексті порівняльного аналізу френча з такими предметами форменого одягу, як кітель і мундир. Результати дослідження можуть бути використані для формування словників або інших довідкових документів з історії форменого одягу, а також під час створення колекцій сучасного одягу в стилі «мілітарі».

Матриця конструктивних і конструктивно-декоративних елементів френчів затверджених зразків

Зразок френча	Формотворчі елементи		Конструктивно-декоративні елементи			
	Пілочки	Спинки	Пілочки	Спинки	Низ рукава	Горловини
1	2	3	4	5	6	7
Френч РСМ зразка 1923 року	Талієві виточки; Пришивна планка	Фігурні бічні шви	Нагрудні накладні кишені з фігурними клапанами; Бокові косі прорізні кишені	Хлястик	Обшлаг	Стояче відкладний комір
Френч РСМ зразка 1926 року	Бокові виточки	Фігурні бічні шви; Складка по центру спинки	Нагрудні накладні кишені з фігурними клапанами; Бокові накладні кишені з фігурними клапанами	Хлястик	Обшлаг	Відкладний комір з лацканами
Френч РСМ зразка 1927 року	Бокові виточки	Фігурні бічні шви	Нагрудні накладні кишені з фігурними клапанами; Бокові косі прорізні кишені	–	Обшлаг	Стояче відкладний комір
Френч РСМ зразка 1928 року (закритий)	Бокові виточки	Фігурні бічні шви	Нагрудні накладні кишені з фігурними клапанами; Бокові накладні кишені з фігурними клапанами	–	Обшлаг	Стояче відкладний комір
Френч РСМ зразка 1928 року (відкритий)	Бокові виточки	Фігурні бічні шви	Нагрудні накладні кишені з фігурними клапанами; Бокові накладні кишені з фігурними клапанами	–	Обшлаг	Відкладний комір з лацканами
Френч РСЧА зразка 1924 року (для всіх родів військ)	Талієві виточки	Фігурні бічні шви	Нагрудні накладні кишені з фігурними клапанами; Бокові косі прорізні кишені		Манжета із застібною на гудзики	Стояче відкладний комір
Френч РСЧА зразка 1924 року (для начальницького складу)	Талієві виточки	Фігурні бічні шви	Нагрудні накладні кишені з фігурними клапанами; Бокові накладні кишені з фігурними клапанами	Хлястик	Обшлаг	Стояче відкладний комір
Френч РСЧА зразка 1925 року (для ВПС)	Талієві виточки	Фігурні бічні шви; Складка по центру спинки	Нагрудні накладні кишені з фігурними клапанами; Бокові накладні кишені з фігурними клапанами		Хлястик	Відкладний комір із лацканами
Френч РСЧА зразка 1935 року (для АБТВ і ВПС)	Талієві виточки; Бокові виточки	Фігурні бічні шви	Нагрудні накладні кишені з фігурними клапанами; Бокові прорізні кишені з фігурними клапанами	–	Обшлаг	Відкладний комір із лацканами

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. ДСТУ 2027-92. Вироби швейні й трикотажні. Терміни та визначення. [Чинний від 1993-01-01]. Київ : ДЕРЖСПОЖИВСТАНДАРТ. 1993. 20 с.
2. Каталевская К. В., Девятъярова Т. А. История развития военной формы. 2012. URL: http://repo.uipa.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1441/3/Katalevskaja_K.V._Devjatjarova_T.A..pdf.
3. Самович М. В. История френча. *Крою.ру* : веб-сайт. URL: <https://kroyu.ru/Interes/French.htm>.
4. Третьякова Л. Н. Жизнь военных апеллятивов в современном русском языке: *Довузовский этап обучения в России и Мире: язык, адаптация, социум, специальность* : сборник статей I междунар. конгр. преподавателей и руководителей подготовительных факультетов. 19–21 октября 2017 г. Ч. 2. Москва : РУДН, 2017. С. 307–310.
5. Мужской пиджак френч: классика всегда в моде. *CUTUR* : журнал о моде и стиле. URL: https://cutur.ru/publ/muzhskaja_moda/garderob/muzhskoj_pidzhak_french_klassika_vsegda_v_mode/13-1-0-227.
6. Кибовский А. В., Степанов А. Б., Цыплёнов К. В. Униформа российского военного воздушного флота. Том 1 (1890–1935 гг.). Москва : Фонд содействия авиации «Русские Витязи», 2004. 248 с.
7. Форма одежды для начсостава бронетанковых войск и воздушных сил РККА. Описание. Москва : ОИЗ НКО СССР, 1935. 56 с.
8. Буровик К. А. Красная книга вещей. Москва : Экономика, 1996. 215 с.
9. Орленко Л. В. Терминологический словарь одежды. Москва : Легпромбытиздат, 1996. 334 с.
10. Bull Stephen. *World War One British Army. Brassey's History of Uniform*. London : Brassey's Ltd, 1998. 144 p.
11. Pegler Martin. *Brittish Tommy 1914–18*. London : Reed International Books Ltd, 1996. 64 p.
12. Орлов А. С. История России. Москва : Проспект, 2011. 568 с.
13. Колоницкий Б. И. Керенский. *Критический словарь Русской революции: 1914–1921* / Э. Актон, У. Г. Розенберг, В. Ю. Черняев. Санкт-Петербург : Нестор-История, 2014. С. 128–138.
14. Богатырёва А. В., Цыганова Е. Ю. Основные тенденции развития китайской моды в конце XX века. URL: <https://nauchkor.ru/uploads/documents/587d363a5f1be77c40d589fd.pdf>.
15. Mao Suits. URL: <https://depts.washington.edu/chinaciv/clothing/11maosui.htm>.
16. Munition 6: Crisis, What Crisis? *First World War Hidden History* : web-site. URL: <https://firstworldwarhiddenhistory.wordpress.com/2015/07/08/munitions-6-crisis-what-crisis/>.
17. «Здесь Вас никто не выдаст!» *Новгородские ведомости : веб-сайт*. URL: <https://novvedomosti.ru/articles/unclassified/47083/>.
18. Мао Цзэдун. *Большая российская энциклопедия*. URL: https://bigenc.ru/world_history/text/2184476.
19. Токарь Л. Н. История российского форменного костюма. Советская милиция. 1918–1991. Санкт-Петербург : Эксклюзив, 1995. 264 с.
20. Ермошин И. П., Харитонов О. В. Иллюстрированное описание обмундирования и знаков различия Советской армии (1918–1958 гг.). Ленинград : издание Артиллерийского исторического музея, 1960. 326 с.

REFERENCES

1. Vyroby shveini i trykotazhni. Terminy ta vyznachennia. [Sewing and knitting garments. Terms and definitions.] (1993). *DSTU 2027-92 form 1st January 1993*. Kyiv: Derzhspozhyvstandart Ukrainy [in Ukrainian].
2. Katalevskaya K.V., Devyatjarova T.A. (2012). *Istoriya razvitiya voiennoi formy [History of uniform's development]*. URL: http://repo.uipa.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1441/3/Katalevskaja_K.V._Devjatjarova_T.A..pdf [in Russian].
3. Samovich M.V. (2017). *Istoriya frencha. [History of the french]*. URL: <https://kroyu.ru/Interes/French.htm> [in Russian].
4. Tretyakova L.N. (2017). *Zhizn voennyih apellyativov v sovremennom russkom yazyike [Life of military appeals in modern Russian language]*. Proceedings from *I mezhduнародnyi kongress prepodavateley i rukovoditelei podgotovitelnyh fakultetov «Dovuzovskii etap obucheniia v Rossii i Mire: yazyk, adaptatsiia, sotsium, spetsialnost» – I International congress of teachers and heads of preparatory faculties «Pre-university stage of teaching in Russia and in the World: language, adaptation, society, specialty»*. (Part 2, pp. 307–310). Moscow: RUDN [in Russian].
5. Muzhskoy pidzhak french: klassika vsegda v mode. [Site of journal «Cutur». *Male jacket french: the classic is always in trends*] URL: https://cutur.ru/publ/muzhskaja_moda/garderob/muzhskoj_pidzhak_french_klassika_vsegda_v_mode/13-1-0-227 [in Russian].
6. Kibovskiy A.V., Stepanov A.B., Tsyplonkov K.V. (2004). *Unifroma rossiyskogo voyennogo vozdushnogo flota. Tom 1 (1890-1935) [Uniforms of the Russian Air Forces. Vol. 1 (1890–1935)]*. Moscow: Aviation Assistance Fund «Russkiye Vityazi» [in Russian].
7. *Forma odezhdy dlya nachsostava bronetankovykh voysk i vozdushnykh sil RPKA*. (1935). [Uniforms from commanding staff of the Red Army Armored Forces and Air Forces]. Moscow: OIZ NKO SSSR [in Russian].
8. Burovik K.A. (1996). *Krasnaya kniga veshchey [The Red Book of garments]*. Moscow: Ekonomika. [in Russian].
9. Orlenko L.V. (1996) *Terminologicheskii slovar odezhdy [Dictionary of garment's terms]*. Moscow: Legprombytizdat [in Russian].
10. Bull Stephen. (1998). *World War One British Army. Brassey's History of Uniform*. London: Brassey's Ltd [in English].
11. Pegler Martin. (1996). *Brittish Tommy 1914-18*. London: Reed International Books Ltd [in English].
12. Orlov A.S. (2011) *Istoriya Rossii [Russian history]*. Moscow: Prospekt. [in Russian].
13. Kolonitskiy B.I. (2014). *Kerenskii [Kerenskii]*. Acton E., Rosenberg U.G., Cherniaev V.Yu. *Kriticheskii slovar Russoi revoliutsii: 1914–1921 – Critical Dictionary of the Russian Revolution: 1914–1921*. (pp. 128–138). St. Petersburg: Nestor-Istoriia [in Russian].

14. Bogatyrova A.V., Tsyganova E.Yu. Osnovnyye tendentsii razvitiya kitayskoy mody v kontse XX veka [Main trends of Chinese fashion development in the end of twenty century]. URL: <https://nauchkor.ru/uploads/documents/587d363a5f1be77c40d589fd.pdf> [in Russian].
15. Mao Suits. URL: <https://depts.washington.edu/chinaciv/clothing/11maosui.htm> [in English].
16. Munition 6: Crisis, What Crisis? First World War Hidden History (2015). URL: <https://firstworldwarhiddenhistory.wordpress.com/2015/07/08/munitions-6-crisis-what-crisis/> [in English].
17. «Zdes Vas nikto ne vydast!» [«Nobody will betray you here!»]. *Novgorodskiyе vedomosti – The Novgorod journal*. URL: <https://novvedomosti.ru/articles/unclassified/47083/> [in Russian].
18. Mao Tsze-Dun [Mao Tsze-tung]. *Bolshaya rossiyskaya entsiklopediya – Great Russian Encyclopedia*. URL: https://bigenc.ru/world_history/text/2184476 [in Russian].
19. Tokar L.N. (1995). *Istoriya rossiiskogo formennogo kostiuma. Sovetskaia militsiia. 1918–1991 [History of the Russian Uniform. Soviet Militia. 1918–1991]*. St. Petersburg: Ekskliuziv [in Russian].
20. Yermoshin I.P., Kharitonov O.V. (1960). *Illyustrirovannoye opisaniie obmundirovaniia i znakov razlichiiia Sovetskoy armii (1918–1958 gg.) [Illustrated specification of uniforms and insignia of the Soviet Army (1918–1958)]*. Leningrad: Edition of the Artillery Historical Museum [in Russian].